לאבא, חותן וסבא יקיר -

שמחוכמתו עלינו תמיד מאציל

מרק (משה) חיים צוקרפיין בן ה- 90

מימי ה"אקסודוס" ועד למשרד התעשייה

ישר והגון, תומך ואוהב, איש ביצוע ועשייה.

ה"צוקרי" וה"שיין"

מחיי צוקרשיין

פברואר 1997



מרק (משה) ודוסיה (דבורה) צוקרפיין


Nr. 771

Certificate

Holder of this No. 12 is a M...
of „Exodus 1947"; he/she was brought by force
to Germany from Haifa, and is in exile on his
way back to Eretz-Israel.

Issued in exile camp Am Stow

Date 3.XI.1947

Signature
Camp Committee

מספר 771

ת ע ו ד ה

בעל התעודה מס. 12

הנו מעפיל מוציאת אירופה תש"ו שהוחזר בכח לגרמניה
מנמל חיפה ונמצא בגירוש בדרך חזרה לארץ־ישראל.

ניתן במחנה הגירוש אם מסאו

תאריך 3.XI.1947

חתימת
מוסדות המחנה


Nr. 772

Certificate

Holder of this No. 11 is a Maapil
Exodus 1947"; he/she was brought by force
Germany from Haifa, and is in exile on his
back to Eretz-Israel.

id in exile camp Am Stow

3.XI.1947

מספר 772

ת ע ו ד ה

בעל התעודה מס. 11

הנו מעפיל מוציאת אירופה תש"ו שהוחזר בכח לגרמניה
מנמל חיפה ונמצא בגירוש בדרך חזרה לארץ־ישראל.

ניתן במחנה הגירוש אם מסאו

מתוך הספר *"צוקרפיין" ו"שיין" בחיי צוקרפיין* / משה צוקרפיין ז"ל

.... את חיינו המשותפים התחלנו באותה תחנת איסוף שבה היכרנו, ליד הגבול, עת הצגנו עצמנו כפליטים גרמנים מפומרן. הובלנו על ידי ארגון "הבריחה" מטעם ההגנה משטצין לגרמניה, לאזור האמריקני, למחנה העקורים של ליכטנאו, שהיה למעשה מחנה אונר"א מטעם השלטונות האמריקאים, שם עסקה דוסיה ברפואת ילדים במשרד הרפואי של אונר"א בעוד אני שימשתי כשופט לישוב סכסוכים בין יושבי המחנה.

בחודש ספטמבר שנת 46 התחלנו לעבוד במחנה "שארית הפליטה", דוסיה כרופאת ילדים מטעם אונר"א ואני כשופט בבית המשפט המקומי, ושהינו שם עד יוני שנת 47', הזמן בו החלטנו לעלות ארצה עם עלייה ב' שהייתה עליה בלתי לגלית וזאת למרות שדוסיה הייתה כבר בהריון.

בתחילת יולי 47' עלינו על הרכבת שנסעה מהמחנה לצרפת בלילה והביאה אותנו לרכב משא שחיכה להסיע אותנו בהמשך, בדרך לאוניה שתעלה אותנו ארצה. יצאנו בשיירה שארגנה "הבריחה", כשאנחנו מכוסים בברזנטים "פלנטיקה" (כיסוי שלא יראו אותנו),הישר למחנה ההברחה ד'ארנס במרסי שבצרפת. היה זה מחנה יהודי שהופעל על ידי קבוצת "הבריחה", קבוצה של שליחים מהארץ שעסקו בהעלאת מעפילים. במחנה זה לא שאלו מי נשוי למי או מהם היחסים בין האנשים - כולם היו כשרים לעליה.

ארבעה ימים מאוחר יותר הגענו ממחנה ד'ארנס לנמל פואט-סאיט שבצרפת, שם עגנה ה"פרזידנט וורפילד", לימים האקסודוס, האונייה שהייתה אמורה, לממש את חלומנו ולהעלות אותנו לארץ ישראל.

לא היה מעפיל שלא התנסה בעליה קשה, בהעזה ובחלום, ועם זאת לא היה סיפור שידמה לסיפורה של האקסודוס, אונייה שקשרנו גורלנו בה. בין ה- 29 ביוני לבין ה- 6 ביולי 47' הועברנו ממחנות העקורים ונמנינו על אלפי המועמדים להעפלה על האקסודוס. נקלטנו באחד מ- 12 מחנות הקליטה שהוקמו בסביבות מרסיי, ועשינו כמעט את הבלתי-אפשרי.

אקסודוס הפכה לסמל התקופה, "המדינה שבדרך", סמל "העפלה", סמל ההקרבה האישית, הגבורה, הנחישות והרצון לעלות לארץ ישראל.

ה"פרזידנט וורפילד", הייתה במקור ספינת שעשועים שנועדה לשאת עד 600 נוסעים ובוודאי לא 4500 נוסעים כפי שנדרש בהפלגה המיוחדת הזו, קיבולת שהייתה הרבה מעבר למותר. הצפיפות ששררה בה הייתה קשה והתנאים הסניטרים ירודים ובכל זאת האנשים לא התלוננו.

מרגלים אנגלים ידעו וראו שאמורה לצאת לדרך אונייה ובה מעפילים מצרפת לישראל. השלטונות האנגליים ראו איך האונייה יצאה בחושך ושלחו שלוש אוניות אנגליות שעקבו אחרינו מבלי שהרגשנו עד שכמעט והגענו לנמל בחיפה ורק אז קראו לעברנו ברמקולים: "חזרו לצרפת". לא נענינו לקריאה

אלא להפך, שילמנו בכסף טוב לקפטיין האונייה על מנת שיבטיח את הגעתנו לא"י ולא יחזיר אותנו לצרפת וכך המשכנו לכיוון חיפה.

כל העת, העניינים על האקסודוס נוהלו על ידי שני אנשי הגנה: גד, הוא מיכה פרי, בנו של פרלסון, סגן ראש עיריית תל אביב דאז

וחובשת ושמה סימה שמוקלר.

ההפלגה על האקסודוס הייתה קשה. דוסיה, שהייתה בחודשי הריון מתקדמים, גויסה על ידי סימה לטיפול בילדים הקטנים שזו להם הפעם הראשונה על אוניית מעפילים. מרגע זה כמו הופקעה ממני. מהלכת הייתה בין הסיפונים ומטפלת בילדים, בנשים הרות ובכל מי שזקוק היה לעזרתה.

בספר "פרשת אקסודוס", בהוצאת עם עובד, כותב ז'אק דרוז'י על דוסיה ומתאר את פעילותה:

..."משעה שהפליגו מהלכת דבורה בין הסיפונים. פתאום צעקה: "מהר! מים! מים! הצעקה עלתה מחלק בית החולים שבו מאושפזות הנשים הקרובות ללדת. אחת מהן נתקפה חבלי לידה. הרי זו אלמנה בת 31, בעלת ייסורים: בהיותה במחנה-השמדה נחטף ילדה הראשון מזרועותיה ועלה באש המשרפות.

מיואשת היא, ודברי העידוד של הכומר גראואל, המשבח את יופייה ומרבה לבקר אצלה אינם מצליחים להשיב לה את הרצון לחיות. כדי שתלד במיטב התנאים העבירה אותה סימה לתאו של קצין אמריקאי, ואותו ביקשה לעבור אל תא הצוות. בארבע לפנות בוקר נולד ילד, ומשקלו שני ק"ג ו- 700 גרם.

מאז עלייתה לאונייה חייכה עתה אמו לראשונה. נשימת החיים החדשה וטיפולן של סימה ודבורה מרגשים אותה ועתה היא אומרת כי רוצה היא לחיות ולגדל את ילדה בארץ, כדי לספר לו מה עשתה ההגנה בשביל להוציאה מהגיהינום שלה.

הרדיו הפנימי בישר את הולדת התינוק בשמונה בבוקר: נוסע נוסף באונייה. לציון המאורע פתחו 24 הרמקולים בשירת התקווה..."

ומאידך, היו סיפורים עם סוף שמח פחות, כמו סיפורה של פולה אחת הנשים ההרות הצעירות שמתה, והיה חשש שהדבר יגרום לפגיעה קשה במורל שאר הנשים ההרות. הכומר שהתלווה להפלגה אתנו באונייה עטף את הגופה והשליכה לים, אולם היה צורך לטפל בתינוק שנולד.

דוסיה לא איבדה עשתונותיה ומתוך ניסיונה, השקיטה את חששותיה של סימה. היא סיפרה לה שגם ברוסיה, בימי המלחמה הם נהגו להזין תינוקות בחלב משומר, והילדים שרדו, ואכן כך היה. השתיים חיפשו ומצאו על האונייה אישה בודדה, גניקולוגית במקצועה כבת ששים שנסעה מרוסיה לבתה בחיפה, והפקידה בידיה את הטיפול בילוד.

ובין לבין, תלו אנשי הגנה ששהו באונייה שלט והסבו את שמה של ה"פרזידנט וורפילד" לשמה מאז: "אקסודוס - יציאת אירופה תש"ז". בנקודת זמן זאת מתחילה "פרשת אקסודוס - הקרב על הים."

קרוב לחופי א"י, בשעה שלוש לפנות בוקר מיד כשנכנסנו למים הטריטוריאלים, מרחק 22 מילין מחופי הארץ, משחתת בריטית הורתה לנו לעצור, כי אנו במים הטריטוריאליים של בריטניה. לא עצרנו ואז החלו האנגלים תוקפים אותנו משתי משחתות. פתאומיות ההתקפה גרמה לכך שרק חלק מאנשינו שהיו אמורים להגן עלינו נמצאו בעמדה מתאימה, אולם משהחלו להגיב התפתח קרב אמיתי.

האנגלים ירו בנו בנשק חם ואנחנו הגבנו בנשק הלא- קונבנציונלי שהיה בידינו: 800 פחיות שימורים, תפוחי אדמה, חפצים דוממים, בקבוקים וקרשים, מכל הבא ליד. לא נתנו שיתקרבו אלינו, נלחמנו גברים ונשים אלא שדל היה כוחנו מולם. סבלנו מפגיעות בנפש, מהרוגים ופצועים אך גם הם לא יצאו נקיים, פגענו בהם ככל שיכולנו.

אלא שאז היפנו שתי המשחתות חרטומן אלינו ונגחו בנו בעוצמה רבה וביקעו את האונייה. היה זה בעצם סופו של הקרב. שבע פעמים ננגחה האונייה עד שקרסה. אלפי אנשים דשדשו במים עד ברכיהם, אחרים עודם לוחמים, לאנשינו שלושה הרוגים מהם שני ילדים וכעשרים פצועים מכדורים, חלקם קשה, הנאספים על ידי המשחתות. למעלה משעתיים וחצי נמשך הקרב והוא הסתיים רק כאשר ברור שהספינה עומדת לטבוע.

לאחר הקרב האנגלים השתלטו תפסו את האונייה, לקחו בשבי את אנשיה, את הפצועים העבירו לקבלת טיפול ואת הנותרים הכניסו למרתפים בתחתיתה. 4500 איש מצופפים במרתפים, בתנאים נוראיים, כשפשענו היחיד הוא היותנו יהודים השואפים להגיע למקום מבטחים.

האנגלים גררו את האונייה לחיפה, שם, בערב שבת, חולקנו בצורה מקרית ודי שרירותית לשלוש קבוצות ולשלוש אוניות גירוש, אוניות כלוב: "אושן ויגר", ראנימיד פארק" וה"אמפייר רייוול". השלטונות המנדטוריים החליטו להחזיר אותנו לגרמניה במקום לקפריסין.

מי שנמצא על סיפונה של האקסודוס ביום בו נגררה לחיפה, לא ישכח לעולם כניסה זו. המעפילים, מלוכלכים, עייפים וסחוטים עומדים שקטים ומסתכלים בעיניים כלות בבתיה של חיפה. כה קרובה הייתה כבמגע יד וכה רחוקה ובלתי מושגת.

ואז, מבלי שאיש יחליט התפרצה שירת "התקווה." האנגלים נשארו נדהמים וחסרי מלים בעוד קהל רב שבא לנמל נדחק לגדרות להתקרב אלינו.

רק מי שעבר כמונו שואה יכול היה להבין הרגשה זו וטעמו המר של חלום המתנפץ ונמוג.

האונייה שלנו נקראה ה"אמפייר רייוול" ונמצאו עליה כ- 1500 איש, במרתפים, בתנאים לא-סניטריים. בין המעפילים על האונייה נמצאים גד, הוא מיכה וסימה, המצמצמים עצמם ביני ובין דוסיה. מיכה, איש ההגנה, שתפס מיד פיקוד על האונייה ניסה מחד לפתור בעיות, להקל על מצוקותיהם של המעפילים שנגרמו בשל הצפיפות הנוראה, ומאידך לארגן את האנשים והקשר עם שתי האוניות האחרות ועם החוף.

הוא עשה עבודה נפלאה ואני השתדלתי בדרכי, לקבל ממנו הוראות, להעבירן הלאה ולעזור ככל יכולתי. וכך, בתנאים לא-תנאים הגענו לצרפת, לפורט-דה- בוק, שם השלטונות הצרפתיים ניסו לפתות אותנו ולהעניק לנו את הכבוד להיחשב אזרחים צרפתים במידה ונסכים לרדת. כל זמן שהיית האוניות בפרט-דה-בוק ניסו הבריטים, באמצעי תעמולה שונים, להצדיק את מעשיהם.

מנגד, אנשי הגנה שטו אחרינו, ניסו להקיף את האונייה בעוד קריאתם מהדהדת ברמקולים שבידיהם, קריאה שאני מסוגל לשמוע גם כעת: "לא לרדת". הגענו לנמל פורט דה-בוק בצרפת ביום חג לצרפתים, 14 ביולי, הוא יום כיבוש הבסטיליה, ולא ירדנו מהאונייה, העדפנו לקבל את סמכות ההגנה והוראותיה ונשארנו במרתף האונייה האנגלית, לבד מהילדים החולים שהוכרחו לרדת עם אמותיהם. בפורט-דה-בוק נשארו האוניות כחודשיים.

ידענו שאנחנו חייבים להגיע לארץ, לא הייתה ולא הועלתה כל אפשרות אחרת מבחינתנו, וכולנו הבנו זאת.

בפורט-דה-בוק השרב היה כבד, השמש ליהטה באכזריות, מים לא היו בנמצא על האוניות, האנשים היו מלוכלכים ומיוזעים. בחום בתוך האוניות היה ללא נשוא. רוב האנשים נאלצו להישאר במרתף והבריטים כיסו את פתח המרתף. ברזל בטן האונייה להט והפיח אש סביבו.

על דוסיה הוטלה מטלה נוספת מלבד הטיפול בילדים. היה עליה לאשר בכתב כשהגיע אליה ילד חולה והאנגלים דרשו שירד לקבל טיפול בחוף כשאמו מתלווה אליו, אך היא השתדלה למנוע מתן אישורים אלה כדי שהמעפילים לא ינשרו בדרך ויגשימו חלומם לעלות לארץ ישראל. היא האמינה בכל ליבה שיש לעודד את האנשים להישאר על האונייה אחרת לא תמצא להם דרך להגיע לארץ ישראל. כך שלמעשה גם רוב הילדים החולים נשארו על האונייה, שם היא ארגנה בי"ח קטן ובעזרת התרופות שקיבלנו מההגנה ריפאה אותם.

בנוסף, אמהות לילדים החולים באדמת לא הורידו את ילדיהן מ"האמפייר רייוול" וזאת הודות לנסיוב "ששאלה" דבורה מבית החולים והזריקה לילדים, וכך העזו האמהות להחביאן בספנות. הן ידעו שאם יפנו אל הרופא השוויצי, רשאי יהיה לתבוע את הורדתן ליבשה.

בודדים היו אלה שירדו מ"האמפייר-רייוול", ולא מעט היה זה בזכות דבקותה של דבורה לעבודתה ולחולים בהם טיפלה. מעולם לא דרשה מאחרים את אשר לא נתנה מעצמה.

היא, שטיפלה בכולם, לא התייחסה לעובדה שהיא עלולה להידבק מאחר והייתה בהריון, והשקיעה מאמצים באלו שהיו זקוקים לה.

בצרפת, לאחר שהייה של כשלושה שבועות התארגנה שביתת רעב בת יממה באוניות הכלוב. המעפילים התבקשו להפסיק לשבות כי החום והשהות בהן הייתה בלתי נסבלת ופתרון לא נראה. על האנגלים הופעל לחץ בינ"ל אולם מציאתם של שני סרג'נטים שנחטפו בידי האצ"ל תלויים, מקשיחה שוב את עמדתם.

בינתיים, אנשי ההגנה שעל האונייה היו בקשר מתמיד עם החוף. חבילות מזון ותרופות שיועדו למעפילים, הועלו על ידי אנשי ההגנה שהתחפשו לרופאים ולאחיות. דוסיה, בשל תפקידה, נמצאה על הסיפון העליון, שם הוקם בית-חולים נייד, ואני כבעלה יכולתי להצטרף אליה.

בנוסף, האנגלים אפשרו לי לנוע בין המרתפים ובין הסיפון, וכך יכולתי להעביר הודעות מאנשי ההגנה שהתערו בין המעפילים ובין האנשים על הסיפון ובין הפעילים שעל החוף.

בכל פעם חיפשתי דרך מקורית שונה להעביר את הידיעות כדי שלא יראה הדבר חשוד וכדי שלא אתפס. באחת הפעמים, התקבלה הודעה בסיפון העליון שהייתה חייבת לעבור למיכה, ובנהירות. במקרה זה רתמתי לעזרה את אחת המטופלות של דוסיה.

אישה זו שהרגישה לא טוב ובאה להיבדק עברה אצלנו שיפוץ קל. בגדיה מולאו סמרטוטים כאילו והייתה בהריון והגיעה שעתה לרדת, ומאחר ולי היה אישור מהאנגלים ללוותה, הצלחתי להעביר בדרך זו את ההודעה למטה. ככלל, הדרכים להעברת הידיעות לא היו חשובות, מה שחשוב היה שההודעות הגיעו ליעדן.

אחרי כשלושה שבועות שהייה בצרפת, מיכה החליט שיש לדאוג ולעורר את דעת הקהל העולמית לפני שכל הנושא ירד מעל סדר היום הבינלאומי. הוא החליט שיש לפוצץ את האונייה, אך לאחר שהמעפילים ירדו ממנה כדי שלא יפגעו. אלא שלא פשוט היה הדבר, וגויסתי לעזור.

בספרו "פרשת אקסודוס", כותב ז'ק דרוז'י על פרשת הפצצה (עמ. 224): "גד זקוק לפצצת-השהיה, כדי לפוצץ את האונייה ביום הגירוש. אין כל כוונה לסכן חיי אנשים, אלא לעורר את דעת הקהל, העלולה לשכוח את המעפילים, על ידי התפוצצות הנשמעת יותר משביתת-רעב. אך שימו לב: אף מילה למוסד!" . . . . . בעיה אחרת: כיצד יובא החומר לאונייה? הודעות שהועברו במזון או בבגדים נפלו בידי הזקיפים. מה יהיה על האבקה, הנפצים, העפרונות? מכל-מקום עליהם להפחית את הסכנה ולהעלות כל פריט לחוד.

"האחות" מרגה מוסרת לידי רופאת-הילדים דבורה, הנהנית מאמונו המלא של הרופא הצבאי מאדי, מכתב אל השליחים, ובו הודעה על משלוח מצות לשבת, הששה-עשר באוגוסט, ובקשה לפתוח את החבילות בזהירות, לפי שיש בהן גם חומר בשביל הספנות." בעלה של דבורה, מרק, יאחסן את החומר באחד המקומות בסיפון, המשמש מחסן. סירת-האספקה הביאה את "לחם-הקודש" בשתי הפלגות, בשישי ובשבת. בחבילה הראשונה מצא מרק בין המצות הפריכות מקלט רדיו.

למחרת מצא בשלוש חבילות, המסומנות באותיות עבריות הפוכות, לבני-נשים המלאים קמח משונה. מכיוון שלא ידע מהו קמח זה, הטמין אותו לפי שעה בארון-בגדים, בסמוך למרפאה. אחד הקורפורלים הבחין בתנועותיו שנראו לו חשודות, וסיפר על כך למייג'ור. הלה מפקפק ודוחה את החיפוש בערימת הבגדים ליום הראשון. אך בבואו לחפש מצליחות שתי אחיות צעירות, הנמצאות כאן לא במקרה, להסיח את דעתו על-נקלה.

מרק מנצל את ההשהיה ומסלק את שלוש החבילות. הוא הופך אותן לכר בסוכה הסמוכה ל"חדר-העבודה" שהותקן בשביל אשתו, והמשמשת גם לו חדר-שינה. למחרת בודקת דבורה אישה הרה בחדרה, וטומנת צרור אחד מתחת לשמלתה הרחבה. החולה ירדה אל הספינה, כשגזרתה שופעת קצת יותר. . .

לימים, המבצע אמנם ייכשל אבל לא בשל כשל בארגון אלא פשוט בשל חוסר מזל גרידא.

אני זוכר בבהירות רבה את הפרשה. אנשי ההגנה החליטו שאחרי שירד אחרון המעפילים יש לפוצץ את האונייה. את חומר הנפץ היו אמורים לקבל מהחוף בין חבילות המזון. מאחר והאנגלים אישרו שאני אהיה זה שמקבל את החבילות ומוריד אותן למטה, ניצלתי זאת. באחד הימים קיבלתי חבילת מצות שהייתה מיועדת לילדים החולים. בתוך החבילה היה חומר שלא זיהיתי.

ידעתי שאנשי ההגנה מחכים לחומר והקפדתי מיד להחביאו מעינם הבולשת של האנגלים. המקום הראשון שעלה במוחי היה התא בו דוסיה ואני ישנו. כפי הנראה בכל זאת עוררתי חשדם של האנגלים מפני שלא עבר זמן ושתי נשים ששימשו כאחיות והיו שותפות לסוד, הודיעו לי שעומדת להיערך ביקורת. האנגלים, כצפוי, לא אחרו להגיע אלא שאני הספקתי בינתיים למצוא פתרון:

לפני ביצוע הביקורת החבאתי את חומר הנפץ מתחת לכרית ונשכבתי במיטה תוך שאני מעמיד פני ישן. יכולתי להרגיש את הפחד המחלחל בי ועובר לאורך שידרתי. מחד חששתי להרים את ראשי מהכר פן האנגלים יגלו את החבילה ומאידך פחדתי שהחומר יתפוצץ לי באוזן ויעיף את ראשי ממקומו.

למזלי הביקורת עברה בשלום אך סופו של הסיפור שכל הטרחה הייתה לחינם מאחר והפצצה לא התפוצצה. והסיבה: - פנצ'ר. המעפילים שהובאו אל חופי המבורג שבגרמניה ירדו בשקט ובסדר רב מדי מהאונייה, עובדה שעוררה חשדם של האנגלים שפתחו מיד בחיפוש. ואילו הפצצה הכזיבה, ברגע החשוב היא פשוט לא פעלה ולא התפוצצה.

וכך, לאחר נדודים על הים הגענו להמבורג שבגרמניה, למחנה סונגארדן, שם הוכנסנו למחנות, כשאנשיה של כל אחת מהאניות הופנו למחנה שונה באזור האנגלי, תחת שמירה חמורה ושם נשארנו עד להכרזת המדינה בכ"ט בנובמבר 1947.

במחנה סונגארדן המשיכה דוסיה לטפל בילדים החולים למרות שקרב זמנה ללדת, בעוד אני התמניתי כחבר הוועד שניהל את החיים במחנה.

הוועד מנה חמישה חברים כשלכל אחד מאתנו היה תפקיד מוגדר. בשל השכלתי כעו"ד כעורך-דין, שימשתי כשופט והטלתי גם עונשים על אנשים שביצעו מעשים אי-לגלים דוגמת גניבה וכדומה. בנוסף, שימשתי כמתווך בין אנשי אונר"א לבין אנשי המחנה, ובמסגרת תפקידי זה היה עלי לנסוע למינכן לסדר עניינים שונים שנגעו לפעילות השוטפת במחנה.

החיים במחנה התנהלו במידת האפשר במעין מסגרת רגילה. גרנו בצריפים, הקמנו במקום בית-ספר לילדים, דיברנו באידיש ובפולנית, שמרנו על חוק וסדר והשתדלנו גם לקיים קשר רצוף עם האנשים שמחוץ למחנה.

מנינו כ- 1500 איש, ועברנו מדי יום ביקורות וספירה מתמדת של האנגלים, ממש כמו בבית-סוהר. ובכל זאת, מדי פעם השתדלנו להבריח החוצה את מי שרק הצלחנו, ולמרות שהיו פחות אנשים במחנה, לאנגלים תמיד התאים מספר האנשים שספרו. לפי הספירה שלהם מעולם לא חסר ולו איש מתוכנו. הסיבה לכך הייתה תרגיל קטן שנקטנו בו: הקצין האנגלי היה מגיע כדי לספור אותנו ואנחנו מיד נתנו לו משהו לשתות בתוספת סכום כסף לרפד את העסקה, ובעוד הוא מתענג על המשקה אנחנו היינו "ממלאים תפקידו" וסופרים את האנשים במקומו.

שינוי במדיניות האנגלים אפשרה ליהודים השוהים במחנה לעלות טיפין טיפין לארץ, אך שנינו החלטנו להישאר עד לסיום תפקידנו. מאז שירדנו מהאמפייר רייווייל, בשלושה בנובמבר, נשאנו בכיסינו את הסרטיפיקטים מס' 11, ו- 12 שניתנו בידי גד, בשם "ועד אקסודוס" באמסטאו. לא ניצלנו אותם מאחר וכעבור חמישה ימים ילדה דוסיה.

בנובמבר 47' קיבלה דוסיה צירים חזקים והועברה לעיר ליבק, לבית היולדות הממוקם קרוב למחנה, אליו הובאו הנשים שכרעו ללדת ושם נולדה בתנו הבכורה אסתי, שנקראת ע"ש אמי אסתר שנספתה בשואה. כדי שתזכה ביחס טוב, שילמתי לבית החולים בכסף וגם בקונסרבים (שימורים) שקיבלתי מישראל.

מספר ימים מאוחר יותר, בכ"ט בנובמבר 47', שמענו את ההצבעה באו"ם וההחלטה על הקמת מדינת ישראל. באותה עת, הייתי יו"ר הוועד המקומי במחנה וחגגנו בהתלהבות גדולה את המאורע. לרגל האירוע נשאתי נאום לפני האנשים, ובחגיגיות רבה שרנו את "התקווה" והתכוונו לכל מילה ששרנו.

בסונגארדן חגגנו גם את יום הקמת המדינה שחל בתאריך 15.5.47 שמחים ומייחלים להגיע לארץ ולחיות בה.

אחרי הקמת מדינת ישראל שהיינו עוד במחנות, שם אנשים היו כבר חופשיים וחיכינו לאפשרות להגיע ארצה. לא עזבתי את המחנה עד שאחרון האנשים יצא ממנו, היינו בין שבעים העולים האחרונים מהאקסודוס באונייה קדמה.

ובתאריך 3.9.48 לאחר 15 חודשים בדרך, עלינו על האונייה הישראלית "קדמה" והגענו איתה לחופי חיפה, לישראל, שזכתה ארבעה חודשים לפני כן בעצמאותה.

בנמל חיפה קידם את פנינו שורה, אחיה של דוסיה ששירת בבריגדה, בכל אותו זמן עד העלייה, היינו בקשר עם העולם החיצון באמצעות אנשי בריגדה שליוו את האונייה, וכך כתבתי לשורה מכתב שאנחנו נתונים במצב קשה וכנראה נגיע לארץ. בפגישה עם שורה ההתרגשות הייתה רבה. לא רק עצם העלייה לארץ אלא נוספה לה העובדה שהייתה זו פגישה שהתקיימה לאחר 11 שנות פירוד, בהן לא התראו השניים.

בהמשך אלבום תמונות משפחתי מהשנים 7-1946 ....

מאלבום התמונות המשפחתי מהשנים
1946-1947



Nr. 772

Certificate

Holder of this No. 11 is a Maapil Exodus 1947"; he/she was brought by force Germany from Haifa, and is in exile on his back to Eretz-Israel.

ed in exile camp Am Stow

3.XI.1947

מספר 772

ת ע ו ד ה

11 בעל התעודה מס.

הנו מעפיל מיציאת אירופה תש"ז שהוחזר בכח לגרמניה מנמל חיפה ונמצא בגירוש בדרך חזרה לארץ־ישראל.

ניתן במחנה הגירוש אם מסטאו

תעודות המעפילים שדוסיה ומרק קבלו במחנה אמסטאו שליד ליבק.



Nr. 771

Certificate

Holder of this No. 12 is a M of „Exodus 1947"; he/she was brought by force to Germany from Haifa, and is in exile on his way back to Eretz-Israel.

Issued in exile camp Am Stow

Date 3.XI.1947

Signature
Camp Committee

מספר 771

ת ע ו ד ה

12 בעל התעודה מס.

הנו מעפיל מיציאת אירופה תש"ז שהוחזר בכח לגרמניה מנמל חיפה ונמצא בגירוש בדרך חזרה לארץ־ישראל.

ניתן במחנה הגירוש אם מסטאו

תאריך 3.XI.1947

חתימת
מוכירות המחנה



מרק ודוסיה 1946-1947

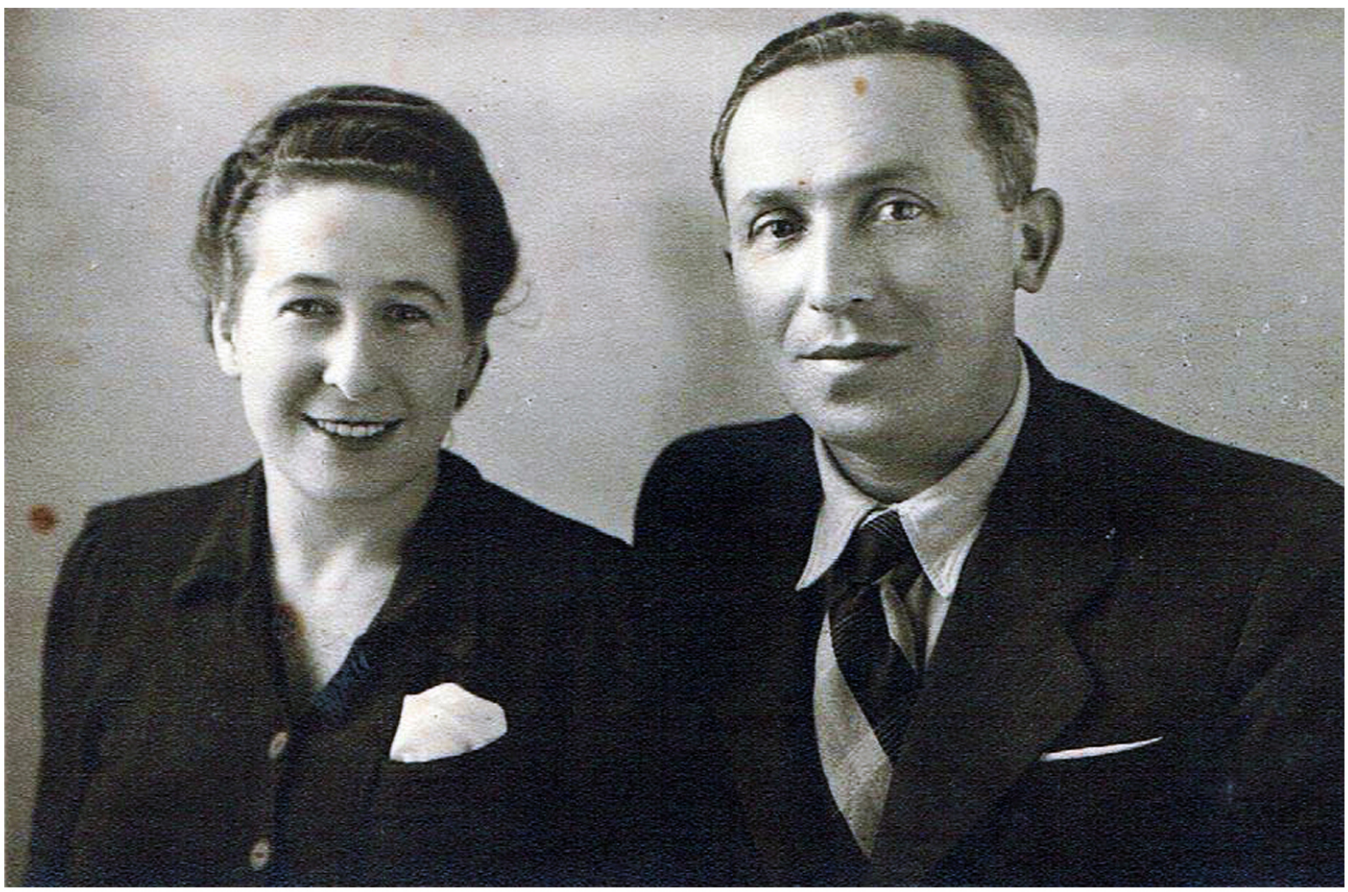

יום הכרזת מדינת ישראל באו"ם - כ"ט בנובמבר 1947
מחנה סונגארדן, גרמניה



מרק, יו"ר ועד המחנה נושא נאום חגיגי



שירת "התקוה"

מחנה אונר"א, ליכטנהאו גרמניה, 1946











מחנה אונר"א, ליכטנהאו גרמניה, 1946











58' - סבתא מרים, דוסיה, מרק
אסתי ושלומית



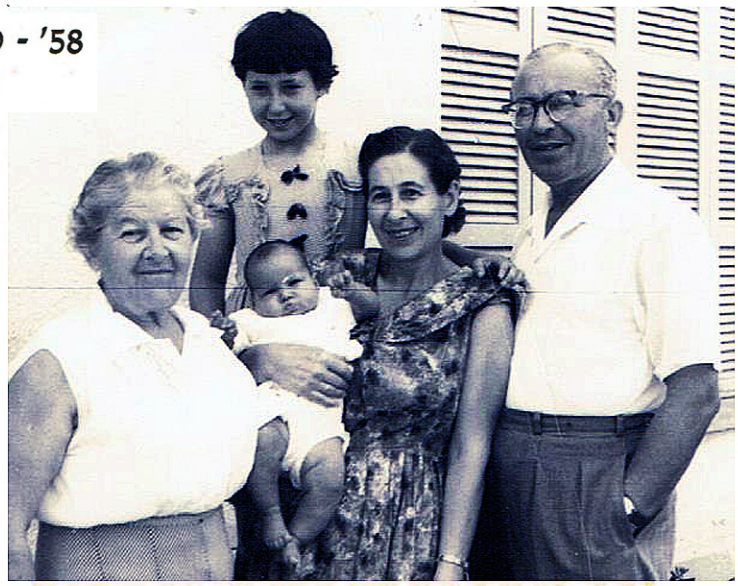





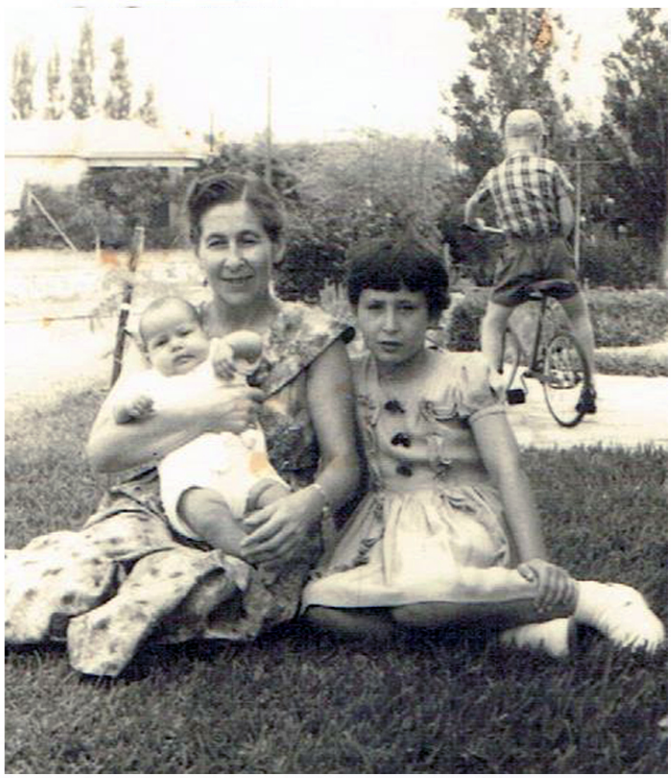

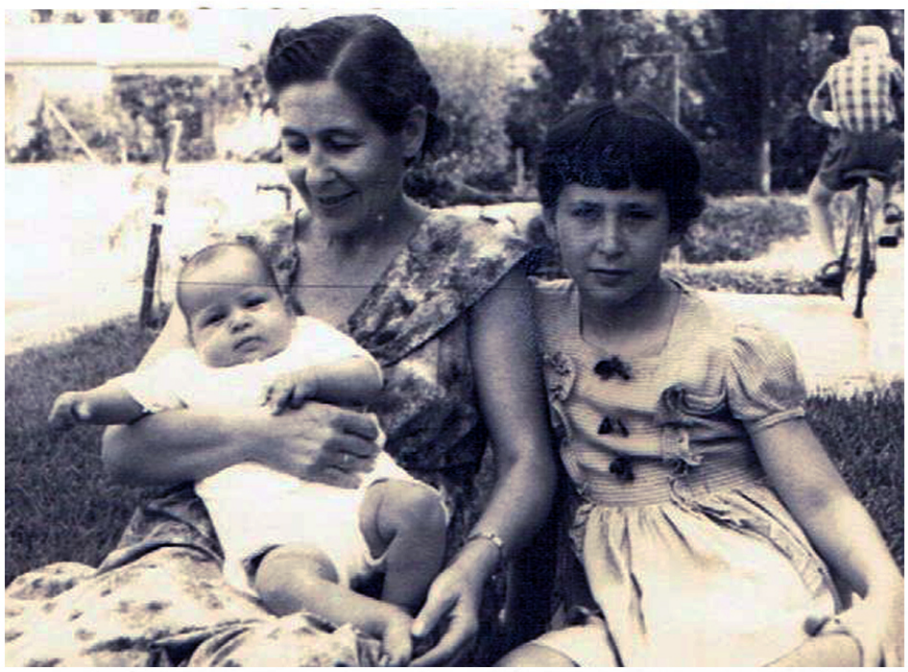

תמונות חתונה



יולי 1971 -
חתונת אסתי ובני

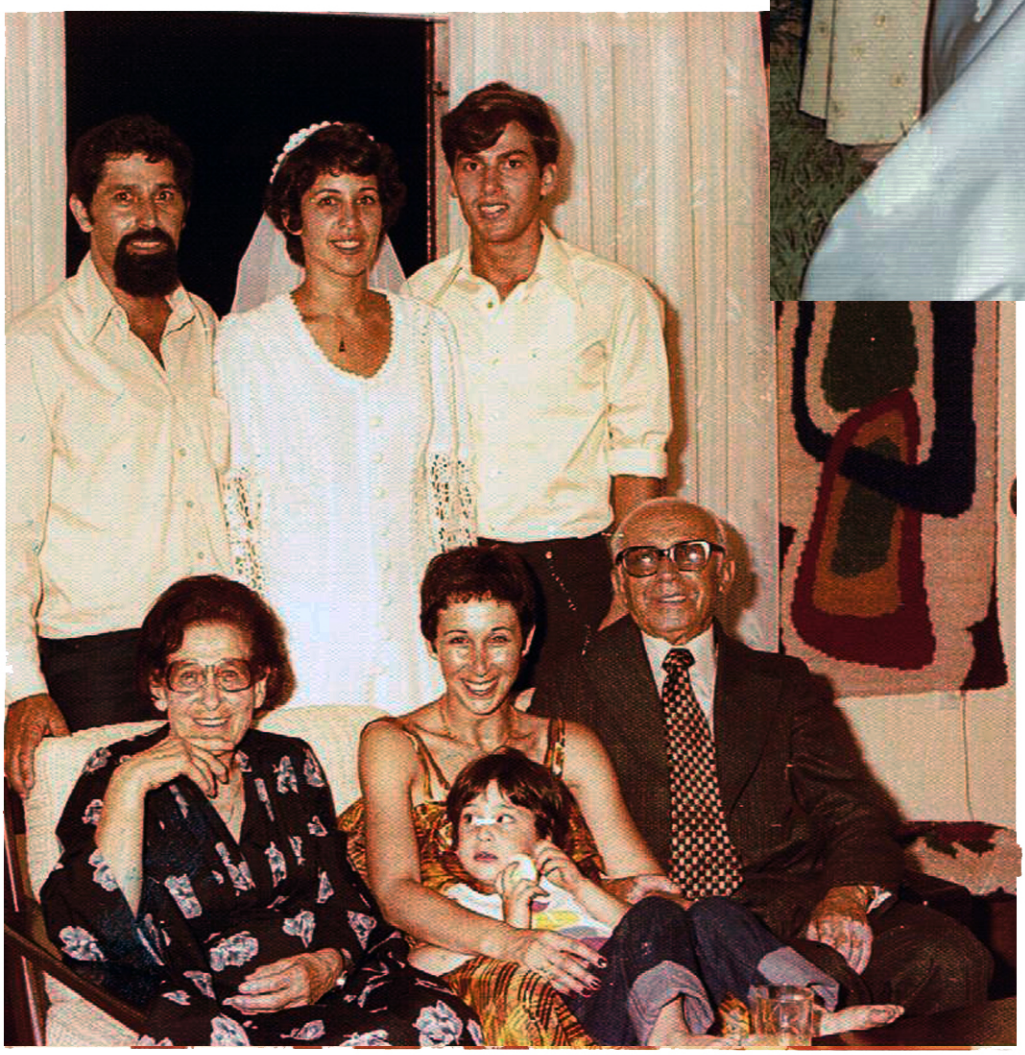

יולי 1978 - חתונת שלומית וקובי





מרק - תמיד אבא !

עם אסתי ושלומית

כתף תומכת

ואוזן שומעת





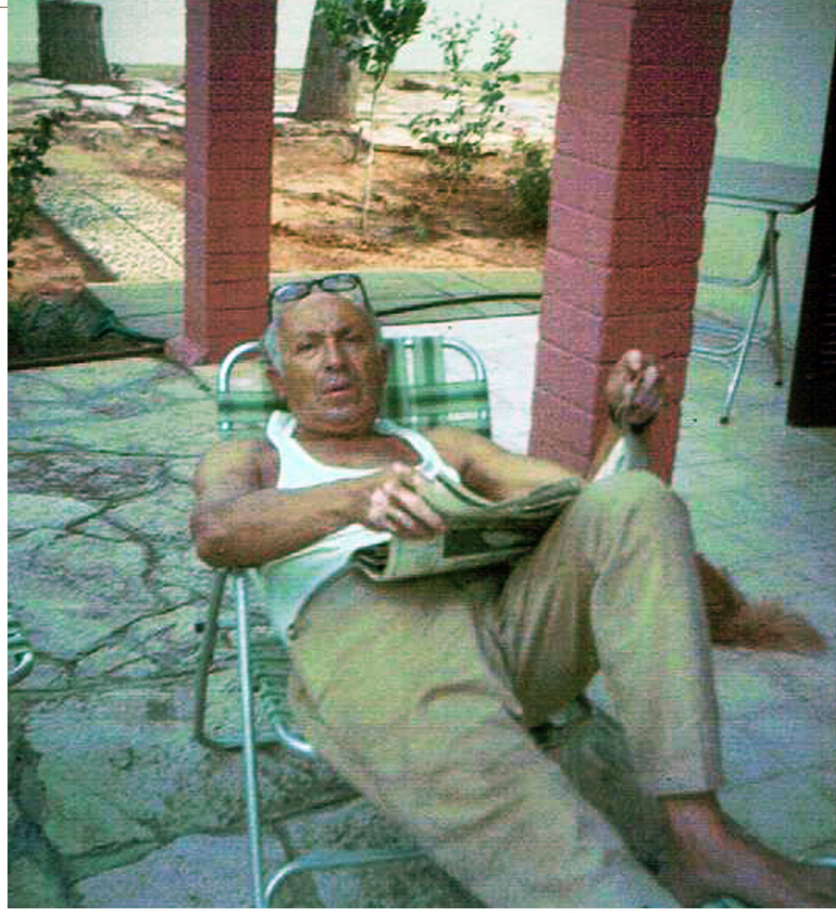

סבא מרק -

תופס שלווה לבדו

ועם הילה נכדתו









מרק -
בפעילות ובמנוחה -
איש הספר והאדמה

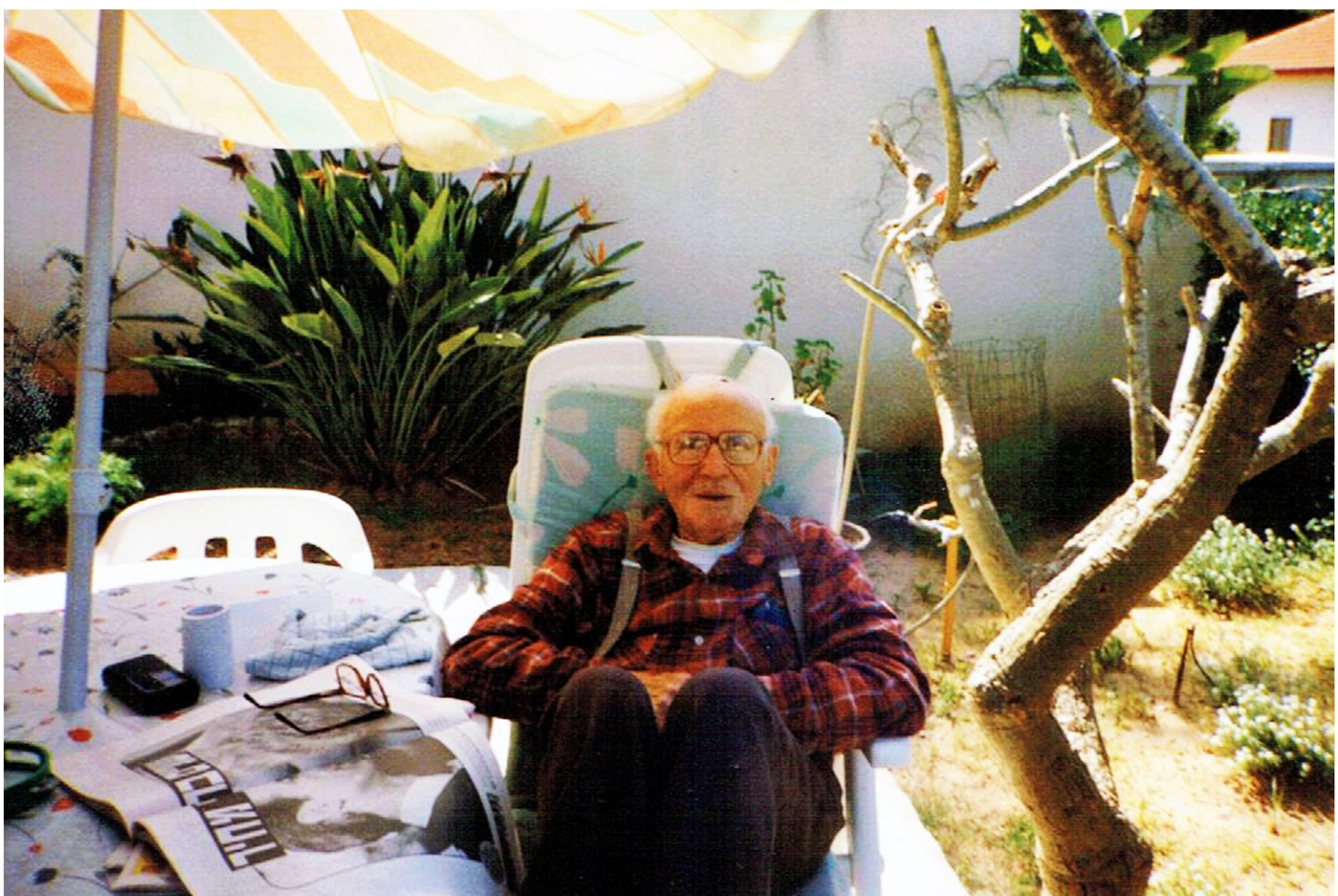

מרק עם החברים
לעבודה במשרד
המסחר והתעשייה







דוסיה